

для вірусу інфекційної бурсальної хвороби (хвороби Гамборо) патзімни на курячих ембріонах (затримка росту та розвитку, гіперемія шкіри в ділянці голови та кінцівок, крапчасті крововиливи в м'язах, збільшення печінки та нирок, потовщення та помутніння ХАО). Ідентифікацію виділених вірусних агентів проводили в ПЛР. За результатами ідентифікації встановлено їх належність до вірусу інфекційної бурсальної хвороби (хвороби Гамборо).

Дослідження щодо біологічних особливостей отриманих ізолятів триває.

Список літератури

1. Winterfeld, R.V. Avian nephrosis, nephritis and Gamboro disease / R.V. Winterfeld, S.B. Hitcher, G.S. Appleton, and A.S. Cosgrove. // L and M News Views. – 1962. – 3:103.
2. Калнек, Б.У. Болезни домашних и сельскохозяйственных птиц / Б.У. Калнек, Х. Джон Барнс, Чарльз У. Биерд, Лари Р. Макдугалд, И.М.Сэйф. //— М.: «Аквариум». – 2003. — 1231 с.
3. Герман, В.В. Инфекционная бурсальная болезнь в птицеводствах Украины / В.В. Герман, В.А. Бусол, Л.А. и др. // Общая эпизоотология: иммунологические, экологические и методологические проблемы: Материалы междунауч. конф., 20-22 сент. – Х., 1995. – С. 109-113.
4. Lasher, H.N. Infectious bursal disease / H.N. Lasher, S.M. Shane // World's Poultry Science Journal. — 1994. — Vol. 50. — P. 133-166.
5. Бакулин, В.А. Патоморфология инфекционного бурсита / В.А. Бакулин, Ф.С. Кудрявцев, Л.А. Радчук // Ветеринария. — 1982. — № 3. — С. 37-39.
6. Сюрин, В.Н. Вирусные болезни животных / В.Н. Сюрин, А.Я. Самуйленко, Б.В. Соловьев, Н.В. Фомина. // М.: ВНИТИБП. – 1998. – С.65-84.
7. OIE Manual for Diagnostic Tests and Vaccines for Terrestrial Animals [Електр. ресурс] / Спосіб доступу: <http://www.oie.int>. – Заголовок з екрану.
8. Смоленский, В.И. Разработка средств специфической профилактики инфекционной бурсальной болезни / Состояние, проблемы и перспективы развития ветеринарной науки России. — М., 1999. — Т. 2. — С. 244-248.
9. Van den Berg, T.P. Acute infectious bursal disease in poultry: isolation and characterisation of a highly virulent strain / T.P. Van den Berg, M. Gonze, G. Meulemans // Avian Pathology. — 1991. — Vol. 20. — P. 133-143.
10. Алиев, А.С. Специфическая профилактика инфекционного бурсита кур // Ветеринария. — 1991. — № 3. — С. 36-39.
11. Герман, В.В. Вивчення імуногенності вірус-вакцин із штаму УМ-93 проти хвороби Гамборо при культивуванні в різних біосхемах / В.В. Герман, Л.А. Ольховик, С.В. Герман, А.М. Купрієнко // Розвиток вет. науки в Україні: здобутки та пробл.: Зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., 24-26 верес. 1997 р., м.Харків/ ІЕКВМ.- Х., 1997.- С.13-14.
12. Герман, В.В. Високоєфективна вітчизняна вірус-вакцина проти хвороби Гамборо ІЕКВМ / В.В. Герман, Л.А. Ольховик, В.В. Бабкін, С.В. Герман // Аграр. наука – виробництву. – 1998. – №2. – С.24.

WAYS TO ESURE EPIZOOTOLOGICAL WELFARE OF POULTRY FARMS OF UKRAINE CONCERNING INFECTIOUS BURSAL DISEASE (GUMBORO DISEASE)

Rula O.M.

National Scientific Center «Institute of Experimental and Clinical Veterinary Medicine», Kharkiv

THE PAPER presents an analysis of the epizootic situation on infectious bursal disease (Gumboro disease) in Ukraine and in the world, as well as modern methods of diagnosis, prevention and control of the disease. Also, there are presented the results of carried out virological investigations using pathological material, which was selected from clinically diseased 30 days old chickens during the outbreak of this infection at poultry farms in the East and in the South of Ukraine

УДК 619:616.98-074:578.833.31

СЕРОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ ХВОРОБИ АУЄСКІ СЕРЕД ДИКИХ КАБАНІВ ТЕРИТОРІЇ СХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ

Ситюк М.П.

Інститут ветеринарної медицини НААН, м. Київ

Хвороба Ауєскі – вірусне захворювання, до якого сприйнятливі усі види домашніх тварин [1]. Природним резервуаром збудника інфекції є свині [2, 3]. На відміну від домашніх свиней дикі кабани в силу підвищеної резистентності менш сприйнятливі до різних чинників довкілля, що пов'язано насамперед з неоднорідними природними умовами існування – географічними, кліматичними, харчовими тощо. Однак і серед диких свиней реєструють інфекційні захворювання, котрі в більшості випадків протікають безсимптомно.

З 2000 року в ІВМ НААН і до цього часу проводяться моніторингові серологічні дослідження по класичній чумі свиней серед диких кабанів, за результатами яких реєструються позитивні до вірусу КЧС тварини. Не менш важливим аспектом в інфекційній вірусній патології домашніх свиней є й інші вірусні хвороби, зокрема хвороба Тешена, хвороба Ауєскі, цирковірусна інфекція, респіраторно-репродуктивний синдром свиней, котрі в популяціях диких кабанів в Україні не вивчалися. Детальний літературний аналіз показав, що моніторинговим дослідженням дикої фауни, в тому числі і диким кабанам, приділяється значна увага, особливо в країнах Європейської Спільноти. Стосовно хвороби Ауєскі серед диких кабанів проведені численні серологічні та вірусологічні дослідження, а саме в Італія [4], Словенія [5], Хорватія [6] результатом яких було виявлення серопозитивних кабанів та вірусноносіїв.

Метою наших досліджень було виявлення серопозитивних до вірусу хвороби Ауєскі тварин серед диких свиней, що заселяють територію східних областей України.

Матеріали і методи досліджень. Сироватки крові диких кабанів, що відібрані під час відстрілу в сезони полювання 2001-2011 років з території східних областей України. Дослідження наявності специфічних гуморальних антитіл проти вірусу хвороби Ауєскі в сироватках крові диких кабанів здійснювали мікрометодом реакції нейтралізації на перещеплюваній культурі клітин ПТПП, котра як і твердофазний імуноферментний аналіз рекомендовані МЕБ для виявлення антигену і антитіл до вірусу хвороби Ауєскі [7]. При дослідженнях використовували виділений нами польовий ізолят вірусу хвороби Ауєскі, котрий був задепонований 17.10.2011 року в Державному науково-контрольному інституті біотехнологій і штамів мікроорганізмів (ДНКІБШМ) під номером 532, як діагностичний штамп «Петриківський-2006», з титром інфекційної активності $10^{5.5}-10^{6.0}$ Іг ТЦД₅₀ см³. При постановці реакції нейтралізації використовували: сучасну апаратуру – ламінарний бокс та СО₂ інкубатор фірми JOUAN, інвертований мікроскоп фірми ZEISS AXIOVERT 25, пластикові мікропланшети з плоским та U-подібним дном фірми Sarstedt, inc. Newton, NC 28658 Made in USA, автопіпетка восьмиканальна фірми BIONIT 50-250 мкл; ростові середовища: ДМЕМ – серія № 41, контроль № 41, термін придатності до 01.2012 р.; 199 – серія № 42, контроль № 42, термін придатності до 01.2012 р розчин версену 0,02 % для культур клітин серія № 46, контроль № 46, термін придатності до 10.2011 р., сироватку крові ВРХ без консерванту нативну серія № 11, контроль № 11, термін придатності до 02.2011; розчин трипси-ну 0,25 % на фосфатному буфері для культур клітин серія № 41, контроль № 41, термін придатності до 12.2010 р. виробництва ТОВ НВП «Біо-Тест-Лабораторія». Згідно літературних даних [1], у дослідженнях, за діагностичний титр антитіл вважали рівень 1:16 і вище.

Розділ 6. Епізоотологія та інфекційні хвороби тварин

Результати досліджень та їх аналіз. На основі статистичних даних Державного комітету лісового господарства України нами в першу чергу вивчалися чисельність та добування диких кабанів в розрізі східних областей України (таблиця 1).

Таблиця 1 – Чисельність та добування диких кабанів в розрізі східних областей України

Роки	Показники	Назва областей			
		Донецька	Луганська	Харківська	Разом
2001	чисельність	790	763	2139	3692
	добуто	25	53	201	279
2002	чисельність	804	798	2034	3636
	добуто	26	0	188	214
2003	чисельність	684	880	2045	3609
	добуто	29	49	217	295
2004	чисельність	759	834	2223	3816
	добуто	25	48	175	248
2005	чисельність	1137	930	2228	4295
	добуто	73	54	216	343
2006	чисельність	1251	955	2404	4610
	добуто	80	75	236	391
2007	чисельність	1595	1115	2583	5293
	добуто	97	93	255	445
2008	чисельність	1771	1140	2460	5371
	добуто	164	108	246	518
2009	чисельність	2036	1189	2930	6155
	добуто	208	145	317	670
2010	чисельність	2139	1284	2561	5984
	добуто	148	140	413	701

Показники таблиці 1 свідчать про загальну тенденцію збільшення чисельності диких кабанів по роках у межах кожної території східних областей України, де за вказаний період їх кількість збільшилася майже в 2 рази. Стрімко виріс і показник добутих кабанів – у 2,5 разів. Показники чисельності диких кабанів у розрізі окремих областей також різнилися. Найбільшу кількість кабанів на території східного регіону реєстрували у Харківській області.

Впродовж 10-річного періоду співробітниками лабораторії епізоотології (нині лабораторія вірусних хвороб свиней) був зібраний та впорядкований архів сироваток крові диких кабанів з різних районів областей України відстріляних в щорічні сезони полювання.

В таблиці 2 представлені кількісні показники досліджених районів від загального числа в межах окремої області східного регіону України.

Таблиця 2 – Кількісні показники досліджених районів східних областей України

Назва області	Усього районів	Досліджено районів в сезони полювання										Всього
		2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	
Донецька	18	-	2	2	1	-	7	5	5	6	5	12
Луганська	18	4	-	7	7	-	6	8	12	2	7	13
Харківська	27	3	-	7	9	-	10	6	10	11	1	16
Усього	63	7	2	16	17	-	23	19	27	19	13	41
% досліджених районів від загального числа		11,1	3,2	25,4	27,0	0,0	36,5	30,2	42,9	30,2	20,6	65,1

Примітка: «-» – не досліджувалися

У щорічні сезони полювання проби сироваток крові диких кабанів відбиралися в певних лісомисливських угіддях, що географічно були розташовані й належали тому чи іншому району чи районам. Показники таблиці 2 свідчать про те, що починаючи з 2001 року спостерігається загальна тенденція до збільшення числа досліджених районів у цілому по регіону, з максимальним показником у 2008-2009 роках (27). Проби сироваток крові диких свиней з вказаних областей не находили у сезон полювання 2005-2006 років. У розрізі областей найбільшу кількість районів було досліджено у сезон полювання 2006-2007 років у Донецькій (7); у 2008-2009 роках Луганській (12), у 2009-2010 роках Харківській (11).

Цифрові показники таблиці 3 свідчать про те, що проби сироваток крові були досліджені на наявність специфічних гуморальних антитіл проти вірусу хвороби Ауескі за період 2001-2011 років з Донецької (61), Луганської (112), та Харківської (220) областей. У розрізі сезонів полювання найменшу кількість сироваток було досліджено в 2002-2003 роках (4), а найвищі показники – у 2008-2009 роках (118). Загальна кількість досліджених сироваток крові у Східному регіоні, в період 2001-2011 років, складала 393 проб, з яких позитивних було 32 проби, що складало 8,14 % від числа досліджених. У розрізі сезонів полювання найвищі відсоткові показники позитивних проб сироваток реєструвалися в 2008-2009 (11,86 %), а найнижчі – в 2010-2011 (3,13 %) роках. Позитивних

сироваток крові проти вірусу хвороби Ауескі взагалі не було виявлено в сезон полювання 2001-2002, 2002-2003, 2005-2006 років. В розрізі областей східного регіону відсоткові показники позитивних сироваток крові до числа досліджених за 10-річний період склали у Донецькій (13,11 %); Луганській (10,71 %); Харківській (5,45 %).

Таблиця 3 – Результати досліджень сироваток крові диких кабанів на наявність специфічних гуморальних антитіл проти вірусу хвороби Ауескі в реакції нейтралізації

Області	Сезони																				% позитивних проб від числа досліджених		
	2001-2002		2002-2003		2003-2004		2004-2005		2005-2006		2006-2007		2007-2008		2008-2009		2009-2010		2010-2011			Всього	
	досліджених	позитивних	досліджених	позитивних	досліджених	позитивних	досліджених	позитивних	досліджених	позитивних	досліджених	позитивних	досліджених	позитивних	досліджених	позитивних	досліджених	позитивних	досліджених	позитивних		досліджених	позитивних
Донецька	0	0	4	0	4	2	1	0	0	0	9	1	8	2	12	2	13	1	10	0	61	8	13,11
Луганська	8	0	0	0	8	1	11	1	0	0	10	1	14	0	37	7	3	1	21	1	112	12	10,71
Харківська	6	0	0	0	9	0	22	3	0	0	41	3	22	0	69	5	50	1	1	0	220	12	5,45
Всього	14	0	4	0	21	3	34	4	0	0	60	5	44	2	118	14	66	3	32	1	393	32	8,14
% позитивних проб від числа досліджених	0,00		0,00		14,29		11,76		-		8,33		4,55		11,86		4,55		3,13		8,14		

Примітка: «-» - не було досліджених та позитивних сироваток крові.

Висновки. Результати серологічного моніторингу щодо виявлення специфічних антитіл проти вірусу хвороби Ауескі у популяції диких свиней на території східних областей України, свідчать про наявність серопозитивних тварин у Донецькій, Луганській та Харківській областях, де загальний показник позитивних тварин від числа досліджених склав 8,14 %.

Перспективи подальших досліджень. Для об'єктивного аналізу питання серопозитивності диких кабанів до вірусу хвороби Ауескі слід збільшити подальші серологічні дослідження їх популяції в масштабах всієї України.

Список літератури

1. Болезнь Ауески // Вирусные болезни животных / Сюрин В. Н., Самуйленко А. Я., Соловьев Б. В., Фомина Н. В. – М.: ВНИТИБП, 1998. – С. 603–630. 2. Пейсак, З. Болезни свиней / З. Пейсак; Пер. с польск. Д. В. Потапчука. – Брест : ОАО «Брестская типография», 2008. – 424 с. 3. Бабкін, М. В. Проблеми та перспективи викоринення хвороби Ауескі (ХА) в Україні / Бабкін М. В. // Вет. медицина України. – 2010. – № 3. – С. 27-29. 4. Pseudorabies virus in European wild boar from central Italy / Andrea Lari, Davide Nigrelli, Emiliana Brocchi et al. // J Wildl Dis. – 2006. – Vol. 42, N 2. – P. 319–324. 5. Vengust, G. Presence of Antibodies Against Aujeszky's Disease Virus in Wild Boar (*Sus scrofa*) in Slovenia / Gorazd Vengust, Zdravko Valencak, Andrej Bidovec // Journal of Wildlife Diseases. – 2005. – Vol. 41, N 4. – P. 800-802. 6. Prevalence of antibodies to classical swine fever, Aujeszky's disease, porcine reproductive and respiratory syndrome, and bovine viral diarrhoea viruses in wild boars in Croatia / Z. Zupanić, B. Jukić, M. Lojkić et al. // J Vet Med B. – 2002. – Vol. 49, N 5. – P. 253-256. 7. МЕБ. Кодекс здоровья наземных животных. Т. 1. Общие положения / МЕБ. – 19-е изд. – 2010. – 471 с.

SEROLOGICAL MONITORING OF AUJESZKY'S DISEASE AMONG WILD BOARS ON THE TERRITORY OF EASTERN REGIONS UKRAINE

Sytyuk N.P.

Institute of Veterinary Medicine NAAS, Kiev

The article contains data on the number and shooting of wild boars in east regions of Ukraine with the results of studies of blood serum samples for the presence of specific humoral antibodies against Aujeszky's disease virus in pigs for the period of 10 years (2001-2011).

УДК [619:616.22/-002.6]:636.52/.58(477.75)

СПАЛАХ ІНФЕКЦІЙНОГО ЛАРИНГОТРАХЕЇТУ СЕРЕД КУРЕЙ-НЕСУЧОК ПРОМИСЛОВОГО УТРИМАННЯ

Стегній Б.Т.

Національний науковий центр «Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини», м. Харків

Воротилова Н.Г.

Кримська дослідна станція Національного наукового центру «Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини», м. Сімферополь

Сучасне промислове птахівництво – високотехнологічна, наукоємна та економічно ефективна галузь тваринництва, що характеризується високою ефективністю виробництва за рахунок застосування досконалих технологій годування, утримання та забезпечення стійкого ветеринарного благополуччя. Для промислових птахофабрик особливістю яких є висока концентрація птиці на обмеженій площі, серйозною загрозою є респіраторні вірусні хвороби, зокрема інфекційний ларинготрахеїт.

Інфекційний ларинготрахеїт (ІЛТ) – це хвороба з гострим перебігом, яку спричиняє вірус з родини *Herpesviridae*. Хвороба характеризується ураженням слизової оболонки гортані, трахеї та очей.